

В.Ф.Сергеева – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Технологічний підхід до професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

У статті піднімається важливе питання фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, шляхів її удосконалення та оптимізації. Розглянуто специфіку такої підготовки; окреслено сучасні вимоги до педагога-вихователя; визначено, що особливий інтерес у питанні оптимізації фахової підготовки майбутніх вихователів становить підхід, який розроблено в руслі ідеї технологізації навчально-виховної діяльності, в межах якого під педагогічною технологією слід розуміти єдину функціональну систему педагогічної взаємодії викладача зі студентами у навчально-виховному процесі; зазначається, що найбільш ефективною в процесі вивчення педагогічних дисциплін є технологія моделюючого навчання, яка забезпечує пріоритетність самостійно-пізнавальної діяльності студентів; проаналізовано такі поняття, як «педагог дошкільного навчального закладу», «професійна підготовка», «професійна освіта», «педагогічна технологія», «технологія моделюючого навчання» тощо.

Ключові слова: вихователь дітей дошкільного віку, професійна педагогічна підготовка, технологізація навчальної діяльності, технологія моделюючого навчання, самостійно-пізнавальна діяльність.

Сергеева В.Ф. Технологический подход к профессиональной подготовке будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений. В статье поднимается важный вопрос специальной подготовки будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений, путей её усовершенствования и оптимизации. Рассмотрено специфику такой подготовки; очерчено современные требования к педагогу-воспитателю; определено, что особый интерес в вопросе оптимизации специальной подготовки будущих воспитателей представляет подход, разработанный в русле идеи технологизации учебно-воспитательной деятельности, в

рамках которой под педагогической технологией следует понимать единую функциональную систему педагогического взаимодействия преподавателя со студентами в учебно-воспитательном процессе; определяется, что наиболее эффективной в процессе изучения педагогических дисциплин является технология моделирующего обучения, которая обеспечивает приоритетность самостоятельно-познавательной деятельности студентов; проанализировано такие понятия, как «педагог дошкольного образовательного учреждения», «профессиональная подготовка», «профессиональное образование», «педагогическая технология», «технология моделирующего образования» и другие.

Ключевые слова: воспитатель детей дошкольного возраста, профессиональная педагогическая подготовка, технологизация образовательной деятельности, технология моделирующего обучения, самостоятельно-познавательная деятельность.

Sergeeva V. The technological approach to the professional preparation of future teachers of preschool educational institutions

The article raises an important issue of professional training of future teachers of preschool educational institutions, ways of its improvement and optimization. The specific features of such training outlined the modern requirements to teacher-teacher; it is determined that a particular interest in the question of optimization of professional preparation of future teachers is the approach that was developed in line with the ideas of the technologizing of the educational activity, which pedagogical technology should be understood single functional system of pedagogic interaction between teachers and students in the educational process; notes that the most efficient in the process of study of pedagogical disciplines technology simulator training, which ensures the priority of self-cognitive activity of the students; analyzed concepts such as "teacher of preschool educational institution", "professional training", "professional education", "educational technology", "technology of simulation training" and other

Keywords: teacher of children of preschool age, professional pedagogical training, technologization of educational activity, technology simulator training, self-cognitive activity.

Актуальність проблеми. Щоб прийняти історичний виклик ХХІ століття, освіта повинна мати випереджальний характер, тобто бути націленою у майбутнє, на розв'язання проблем нового століття, розвиток ключових компетенцій дітей, формування у них проектної культури, нових

способів мислення і діяльності. У зв'язку з цим змінюються функції та статус педагога, а, відтак, і вимоги до його професійно-педагогічної підготовки, а, отже, і до рівня його професіоналізму.

Становлення майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу потребує цілеспрямованої системи його фахової підготовки. Із введенням у дію Закону України «Про дошкільну освіту» було створено правове підґрунтя для функціонування всієї системи дошкільної освіти й окреслено основні підходи до організації, змісту, програмно-методичного забезпечення педагогічного процесу в дошкільному навчальному закладі. З 2013 року положення Закону реалізуються на основі чинної програми навчання і виховання дітей від двох до семи років «Дитина», яка орієнтує вихователів на формування особистості кожної дитини, розвиток її творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей, визнанні унікальної ролі дошкільного дитинства в становленні особистості. Всі питання змісту, організації педагогічного процесу мають розглядатися крізь цю призму.

До питання підготовки фахівців освітньої галузі, зокрема дошкільної, зверталися в різні історичні періоди зарубіжні і вітчизняні філософи, педагоги, психологи. Вимоги до вмінь педагога і вихователя пробуджувати самостійність думки та дій у дитини висловлювали ще Сократ, Демокріт, Я. Коменський, Д. Локк, Ф. Фребель, Г. Сковорода, К. Ушинський, О. Духнович, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський та ін.

Так, давньогрецький філософ Демокріт як виразник матеріалізму давнини висунув плідну педагогічну ідею про особливе значення виховання в справі формування людини і в зв'язку з цим про виняткову місію вихователя.

Привертають увагу педагогічні погляди філософа-матеріаліста і педагога Джона Локка, зокрема його праця «Думки про виховання», в якій високо оцінюється роль наставника дітей, його дій і поведінки у позитивному впливі на вихованця.

С. Русова – автор першої концепції національного дитячого садка, ратуючи за цілеспрямовану й високоякісну підготовку вихователів дитячих садків, розробила теоретичну і забезпечила практичну базу щодо такої підготовки ще у початковий період становлення дошкільного виховання в Україні.

В. Сухомлинський, який втілює найкращі риси сучасного вчительства, аксіомою педагогіки вважав благодетельний вплив вихователя на особу вихованця: «Розум виховується розумом, совість – совістю, відданість Вітчизні – дійовим служінням Вітчизні» [6, 96].

Метою статті є висвітлення особливостей професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, визначення нового підходу щодо її якості та оптимізації в руслі ідеї технологізації навчально-виховної діяльності; акцентування у зв'язку з цим на технології моделюючого навчання як найбільш ефективній у процесі вивчення педагогічних дисциплін і яка найкраще забезпечує організацію самостійної роботи студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання удосконалення процесу професійної підготовки спеціалістів в умовах вищої школи піднімаються у багатьох сучасних наукових дослідженнях. У роботах учених-педагогів увага приділяється розвитку загальної методології професійної освіти (С. Архангельський, О. Гохберг, Г. Даниленко, С. Єлканов, С. Кубіцький, Л. Мамаєв, Н. Тализіна та ін.).

Розробці нових підходів до навчання майбутніх педагогів-вихователів, моделюванню різних аспектів педагогічної діяльності присвячено праці Є. Аксьонової, Л. Богомолова, О. Овчарука та ін. Такі вчені, як С. Вершловський, М. Галагузова, О. Добудько, І. Котов, В. Сричевський, В. Маслов, Т. Новикова, Р. Овчарова, В. Стрельников, Н. Харитонова, О. Шиян наголошують на необхідності розробки проблеми фахової підготовки в умовах багаторівневої професійної освіти.

Сучасні дослідники розглядають функціональний аспект педагогічної діяльності у прямій залежності від розробки моделі спеціаліста з метою чіткої профілізації окремих компонентів його діяльності. Так, найбільш поширеним є питання удосконалення як фахової підготовки, так і підвищення професійної майстерності педагога за допомогою збагачення структури і змісту його професійно значущих знань, умінь і навичок (І. Зязюн, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, В. Сластьонін, Г. Сухобська Л. Малаканова, І. Бех, О. Якубович та ін.). Дослідження вчених свідчать, що від рівня сформованості у педагога знань, умінь і навичок залежить рівень знань, умінь і навичок вихованців (С. Архангельський, Ю. Бабанський, Н. Кузьміна та ін.). Психолого-педагогічні вміння визначають специфічність професійно-педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу, роблять її відмінною від педагогічної діяльності вчителя. В основі психолого-педагогічних вмінь лежать сформовані (чи не сформовані) прийоми пізнавальної діяльності (аналізу, синтезу, класифікації, порівняння, узагальнення, моделювання тощо).

Особливий інтерес у питанні оптимізації фахової підготовки майбутніх вихователів становить підхід, який розроблено в руслі ідеї технологізації навчально-виховної діяльності. Характеризуючи процеси, що спонукають виникнення і впровадження педагогічних технологій у сучасну практику освіти, дослідники (Ю. Бабанський, В. Беспалько, В. Бондар, К. Волинець, М. Кларін, Т. Селевко, Н. Тализіна та ін.) зазначають необхідність відтворення в педагогіці системно-діяльнісного підходу, упорядкування на цих засадах засобів навчання в освітніх закладах; потребу технологічного підходу до вибору методів, організаційних форм взаємодії студента і педагога, що забезпечують гарантовані результати навчання та знижують негативні наслідки роботи педагога.

Надзвичайно значимими у контексті вирішення проблеми ефективної фахової підготовки педагогів-вихователів є праці І. Дичківської, О. Кононко, О. Левицької, Г. Беленької, Т. Поніманської.

Виклад основного матеріалу. Сучасна державна політика у сфері вищої освіти спрямована на забезпечення потреб держави і суспільства у спеціалістах високої кваліфікації, професійний рівень яких відповідав би світовим стандартам. Освіта має сприяти формуванню самостійного мислення, впровадженню індивідуального підходу до розвитку творчих здібностей особистості, докорінному поліпшенню професійної підготовки спеціалістів, здатних працювати в умовах ринкової економіки.

На рівні сучасних вимог *педагог дошкільного навчального закладу* – це фахівець, який прагне до самовдосконалення відповідно до ідей гуманізації виховання, знає і вміє використовувати на практиці досягнення науки, складати власні оригінальні методики навчання дітей, працювати в нових політичних і економічних умовах, здійснювати ефективні форми педагогічної роботи з батьками та громадськістю. Для успішної педагогічної діяльності він повинен бути ерудованим, із сучасним світоглядом, з об'єктивною самооцінкою та певними професійними якостями, мати психолого-педагогічну освіченість, педагогічний такт. Майбутній педагог-вихователь має поєднувати сучасні знання, професіоналізм і соціальну активність, володіти комплексом морально-етичних якостей: гуманізмом, високою культурою, ввічливістю, чесністю, вимогливістю тощо.

Надзвичайно важливе вміння педагога - професійне спілкування з дітьми. «Виховання, - відзначав В. Сухомлинський, - це людські стосунки». Справжній педагог, на його думку, – це «насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й він сам був дитиною» [6, 76].

З огляду на такі вимоги професійна підготовка вихователя дошкільного навчального закладу повинна бути цілісною у всій системі навчання, формувати його професійно-особистісні якості, знання і уміння, забезпечувати ефективну реалізацію основних функцій педагога-фахівця у майбутньому. Професійна підготовка майбутнього вихователя передбачає обізнаність у психолого-педагогічній та фаховій галузях знань, розвиток професійних вмінь та навичок, формування особистого досвіду та набуття загальної освіченості й ерудованості, що у сукупності дасть змогу говорити про спеціаліста, націленого на перспективність у своїй роботі, перейнятого процесом збагачення власної культури, впевненого в собі і спроможного досягати високих результатів у професійній діяльності.

Здійснюючи професійну підготовку вихователів дітей дошкільного віку, необхідно враховувати специфіку, характер педагогічної діяльності у галузі дошкільля та наукові підходи до проблеми вироблення певної життєвої позиції дошкільника, розвитку його елементарної життєвої компетенції (інтелектуальної та поведінкової самостійності), закладені у Базовому компоненті дошкільної освіти (Л. Артемова, А. Богуш, О. Кононко, М. Лисенко та ін.). Зокрема те, що сучасний фахівець дошкільної освіти повинен володіти вміннями самостійно пізнавати та вміннями навчати цього дошкільників. Як зазначає Я. Коломенський, виховати самостійність можна тільки самостійністю і тактом.

Різні автори трактують поняття «*професійна освіта*» по-різному: як особистісні характеристики готовності до професійної діяльності (Р. Гуревич, О. Пехота, М. Сергєєв, С. Сисоєва), як компетентність (В. Воронцова, Г. Волновицький, В. Гайворонський, Г. Серікова), як майстерність (І. Зязюн, В. Моргун, В. Орлов, В. Сластьонін), як освіченість (В. Кудін, О. Кульчицька, О. Романовський), як професіоналізм (В. Михайлівський, Н. Ничкало, О. Отич).

У сучасній науці вироблено новий підхід до визначення професіоналізму. *Професіонал* розглядається як цілісний суб'єкт,

активний, вільний і відповідальний у проектуванні, утворенні та творчому перетворенні власної діяльності. Основними особливостями діяльності фахівця на сучасному етапі є комплексність та цілісність, творчий характер, поєднання колективної діяльності та індивідуальної творчості.

Н.Ничкало вважає головним завданням професійного навчання підготовку кваліфікованих конкурентоспроможних кадрів із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок і мобільності, які відповідають вимогам науково-технічного прогресу і ринковим відносинам в економіці; виховання соціально активних членів суспільства, формування в них наукового світосприйняття, національної свідомості [5].

Таким чином, ефективна *професійна підготовка* – це забезпечення широкого загального світогляду і високої культури, професійного знання педагогіки, психології, теорії та наукових основ управління; здатності реалізувати свої знання на практиці; опанування методів психолого-педагогічного, соціального дослідження, всього комплексу педагогічних і управлінських умінь.

У відповідності з державними стандартами вищої освіти професійне призначення та умови використання фахівця за спеціальністю «Дошкільна освіта» передбачає підготовку спеціаліста до таких видів діяльності:

- організація та проведення освітньо-виховної роботи з дітьми раннього і дошкільного віку;
- сприяння організації змістовної самостійної діяльності дітей раннього і дошкільного віку (предметної, ігрової, рухової, трудової, художньої та ін.);
- вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей і врахування їх в організації навчально-виховного процесу;
- сприяння розвитку вроджених задатків і нахилів дітей: музичних, образотворчих, музично-рухових, лінгвістичних тощо;
- корекція окремих недоліків фізичного і психічного розвитку дітей (плоскостопість, постава, заїкання, звуковимова тощо);

- виготовлення наочних, дидактичних посібників для різних видів діяльності дітей;
- аналіз педагогічного досвіду з дошкільної освіти та творче впровадження його у власну педагогічну практику;
- вивчення педагогічної, психологічної, методичної літератури та вдосконалення на її основі власного досвіду (професійного рівня) [3, 4].

Аналіз наукових праць, спрямованих на підвищення ефективності педагогічної підготовки майбутнього вихователя (зокрема, праць Г. Беленької, І. Дичківської, В. Зінченко, Л. Машкіної, Т. Поніманської), свідчить про те, що існуюча до цього часу у вищому навчальному закладі традиційна система викладання педагогічних дисциплін, зокрема дошкільної педагогіки, не відповідає тим вимогам, які ставить суспільство перед сучасним вихователем, формує інтелектуального споживача, пасивного виконавця. Майбутні вихователі не вміють застосовувати одержані знання у практичній діяльності, що свідчить про відсутність у студентів глибоких знань про сутність головних педагогічних процесів, явищ, понять, законів, закономірностей. Тому теоретико-методологічна підготовка майбутнього вихователя з педагогіки має бути побудована таким чином, щоб студенти оволодівали основами педагогічної теорії у процесі спеціально організованої діяльності шляхом застосування активних форм і методів навчання, включення їх у науково-дослідну діяльність. Така побудова навчального процесу формує евристичний стиль мислення студентів, створює необхідне підґрунтя для наступного творчого використання ними своїх педагогічних функцій, спонукає до самостійного дослідження тих чи інших педагогічних явищ.

Діяльність майбутнього вихователя, спрямована на оволодіння певною системою базових знань з педагогічних дисциплін, передбачає оволодіння студентами під час навчання у вищому навчальному закладі комплексом педагогічних умінь, необхідних для їх професійної діяльності, а саме: гностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних,

організаторських. Тому нагальною потребою стає перехід на новий рівень розвитку системи вивчення предметів педагогічного циклу, який характеризується активною взаємодією таких його складових, як модель спеціаліста, діяльність студента та діяльність викладача. Водночас актуальним лишається подальше вдосконалення таких компонентів навчально-пізнавальної діяльності студентів щодо оволодіння системою педагогічних знань, як мотиваційно-ціннісний, змістовно-понятійний та операційно-діяльнісний.

Вивчення педагогічної літератури, зокрема наукових праць А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Безпалько, Г. Даниленко тощо, свідчить про перспективність та ефективність застосування технологічного підходу до процесу формування базових знань з предметів педагогічного циклу у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Педагогічні технології спрямовані на максимальну оптимізацію навчального процесу шляхом проектування цілей навчання, програмування діяльності викладача і студентів для забезпечення максимальної організованості і, як наслідок, досягнення необхідного результату [1].

Сучасна педагогічна праця вимагає від вихователя нових професійних компетенцій, зосередження зусиль і часу не тільки на усвідомленні їхньої потреби, а й на їх опануванні та впровадженні в педагогічну практику, а це вимагає змін у змісті й технологіях професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Основою для зміни технології навчання є особистісно-діяльнісний підхід, який спонукає до удосконалення педагогічної освіти за рахунок інтенсивного впровадження в навчальний процес нових педагогічних технологій, які дають відповідь на запитання «Як навчати?», змінюючи його формулювання: «Як забезпечити розвиток особистості?».

Технологія навчання, за визначенням М. Кларіна, – це реалізація на практиці цілісної системи навчання, що складається з таких компонентів, як мета, зміст, взаємодія викладача і студента, методика (форми, методи,

засоби), діяльність викладача і студента, результати, форми контролю, корекція [4, 74].

Технологія навчання посідає проміжне місце між теорією і практикою.

Відтак, під *педагогічною технологією* слід розуміти єдину функціональну систему педагогічної взаємодії викладача із студентами в ході освітнього процесу, а також структурування цього процесу, у тому числі спосіб структурування навчального матеріалу, діяльності викладача і навчальної діяльності студентів. У своєму конкретному вираженні педагогічна технологія є показником системи дій викладача і студентів, які необхідно здійснювати в ході оптимальної реалізації освітнього процесу [1].

Найбільш ефективною в процесі вивчення педагогічних дисциплін є *технологія моделюючого навчання*, що розробляється на основі інтегративного підходу і забезпечує встановлення педагогічної взаємодії, сприяє самоосвіті, саморозвитку кожного студента [2].

На думку вчених, важливим напрямом педагогічного процесу в професійній підготовці студентів є застосування моделювання в двох аспектах: в діяльності викладача і навчальній діяльності студентів як засобу успішної організації засвоєння знань з дошкільної педагогіки та інших педагогічних дисциплін.

Технологія моделюючого навчання розглядається як ефективний засіб самоактуалізації студентів. Майбутній фахівець повинен навчитися вибирати з арсеналу педагогічних методів саме ті, що найбільше йому підходять; творчо використовувати досвід колег у нових умовах, формуючи в навчально-виховному процесі свій стиль, свою позицію, стосунки.

У зв'язку з принциповою переорієнтацією ролі і місця студента в структурі навчальної діяльності виникає необхідність переосмислення *самостійної пізнавальної діяльності*, основ її організації на практиці. Тому

у вищому навчальному закладі треба створити такі умови і знайти такі методи, які б формували у майбутнього вихователя не тільки потребу в знаннях та вміннях їх набувати, а поряд із цим – уміння вчити, розвивати того, кого будеш навчати сам. Становлення особистості передбачає її проектування, але не на основі загального для всіх людей шаблону, а відповідно до індивідуального для кожної молодої людини проекту, який враховує її фізіологічні й психологічні особливості. Самопрограмування – важливий спосіб організації людиною свого життя, який розкриває установку на обраний особистістю тип соціальної поведінки, ступінь активності й творчості в діяльності, а також орієнтацію на стиль життя, тобто спосіб діяльності на основі реалізації внутрішніх спонукань, власного розуміння обов'язку у процесі реалізації обраного життєвого шляху. Відтак, одним із важливих напрямів у галузі теорії і практики навчання є не лише і не стільки набуття студентом готових знань, а навчання його методів набуття цих знань, здійснення самоосвіти протягом усього життя, тобто формування культури інтелектуальної діяльності.

Висновки. Отже, ефективна професійна підготовка вихователя дошкільного навчального закладу передбачає цілісність, системність, скоординованість, що забезпечується, зокрема, реалізацією технології моделюючого навчання, яке в сучасній педагогічній науці розглядається як ефективний засіб самоактуалізації студентів. На нашу думку, пріоритетною формою організації навчання сьогодні повинна стати самостійно-пізнавальна діяльність студентів – майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Лише така зміна акцентів дасть можливість у подальшому сформулювати свій особистий підхід щодо виконання освітніх завдань і відшукати власні методи професійної діяльності. Тобто, успіх прийде лише тоді, коли в центрі начального процесу стоятиме особистість зі своїми нахилами, інтересами і поглядами, яка оволоділа методами організації самостійної роботи. Професійна підготовка – це лише початковий, але принципово важливий етап

становлення майбутніх вихователів-професіоналів. Розвиток, удосконалення і поглиблення їх професійно-педагогічних і особистісних якостей буде протікати протягом усієї подальшої педагогічної діяльності.

Література

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія / Г.В. Беленька. – К.: Світич, 2006. – 304 с.
3. Державний стандарт вищої освіти. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра за спеціальністю 5.010101 «Дошкільне виховання» (наказ МОН №576 від 22.08.2003р.)
4. Кларин М.В., Инновации в обучении: Метафоры и модели: Анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. – М.: Наука, 1997. – 223 с.
5. Ничкало Н.Г. Професійна педагогіка і педагогіка праці: проблеми взаємозв'язку в умовах ринкової економіки / Н.Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 2. – С. 33-45.
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори: В 5-и тт. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.І. – С. 55-102.
7. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х тт. / К.Д. Ушинський – К.: Радянська школа, 1983. – Т.І. – 488 с.